

NETOŽILNIŠKI GLAGOLI, TEMATSKI VOKALI IN SLOVENŠČINA

PETRA MIŠMAŠ,¹ MARKO SIMONOVIC²

¹ Univerza v Novi Gorici, Center za kognitivne znanosti jezika, Nova Gorica, Slovenija, petra.mismas@ung.si

² Univerza Karla in Franca v Gradcu, Inštitut za slavistiko, Gradec, Avstrija, rkicma@gmail.com

Sinopsis V središče prispevka so postavljeni netožilniški glagoli v slovenščini, tj. neprehodni glagoli, katerih osebek ne nosi udeleženske vloge vršilca (npr. *dožoreti*). Predstavljeni so v preteklosti predlagani testi za netožilniškost v slovenščini, ki jih nadgradiva s testom netožilniškosti, ki ga za bosanščino/hrvaščino/srbščino predlaga Aljović (2000). Na osnovi tega testa lahko v slovenščini identificiramo 108 netožilniških glagolov. Če te razvrstimo glede na tematske vokale, lahko vidimo, da noben netožilniški glagol ne sodi v največji tematski skupini v slovenščini (i/i in a/a) ter da sodi večina netožilniških glagolov v tematsko skupino e/i, ki je v slovenščini relativno majhna. Obe ugotovitvi predstavljata težavo za standardno razumevanje tematskih vokalov v okviru razpršene morfologije. Predlagava, da tematski vokali v slovenščini niso homogena skupina.

Ključne besede:
slovenščina,
neprehodni glagoli,
netožilniški glagoli,
tematski vokali,
razpršena
morfologija

UNACCUSATIVE VERBS, THEME VOWELS AND SLOVENIAN

PETRA MIŠMAŠ,¹ MARKO SIMONVIČ²

¹ University of Nova Gorica, Center for Cognitive Science of Language, Nova Gorica, Slovenia, petra.mismas@ung.si

² University in Graz, Institute of Slavic Studies, Graz, Austria, rkicma@gmail.com

Abstract In this paper we focus on unaccusative verbs in Slovenian, i.e., intransitive verbs the subject of which does not carry the agent thematic role (e.g., *dozoriti* ‘to ripen’). We present previously established diagnostics for unaccusativity in Slovenian, that we further enrich with the test for unaccusativity which Aljović (2000) proposes for Serbo-Croatian. Based on this test, we can identify 108 unaccusative verbs. Crucially, if we categorise these verbs based on their theme vowels, we can observe that the two biggest thematic classes in Slovenian (a/a and i/i) are not represented among unaccusative verbs, and that the relatively small e/i-class accounts for most of the unaccusative verbs. Both findings pose a problem for the standard understanding of theme vowels within the Distributive Morphology approach. We therefore argue that theme vowels in Slovenian are not a homogeneous class.

Keywords:

Slovenian,
intransitive verbs,
unaccusative verbs,
theme vowels,
distributed
morphology

1 Uvod¹

V prispevku s pomočjo raziskovanja zgradbe netožilniških glagolov in tematskih vokalov v slovenščini pokaževa, kakšno vlogo lahko imajo podatki iz slovenščine v sodobnem formalnem jezikoslovju, in sicer v tako imenovani razpršeni morfologiji (ang. *Distributed Morphology*, za pregled gl. npr. Bobaljik (2017)). Tematski vokali so v sodobnem jezikoslovju namreč pogosto razumljeni kot morfološki označevalci, ki določijo morfološko in fonološko obliko glagola, a ne tudi skladenjskih ali pomenskih lastnosti glagola (Oltra-Massuet 2020: 1). Temu pogledu v analizi slovenščine sledi Marvin (2002: 95), pristopu pa lahko zoperstavimo rezultate analiz več slovanskih jezikov, na osnovi katerih nekateri raziskovalci predlagajo, da obstaja določena mera interakcije med tematskimi vokali ter argumentno strukturo in interpretacijo glagola, gl. npr. Jabłońska (2007), Arsenijević (2020).

V središče prispevka so postavljeni netožilniški glagoli (npr. *zgoreti*), tj. glagoli z enotno argumentno strukturo. Gre namreč za neprehodne glagole, katerih osebek ne nosi udeleženske vloge vršilca. Ti izkazujejo v slovenščini povsem drugačno distribucijo glede na skupine tematskih vokalov kot slovenski glagoli nasploh. Taka distribucija je povsem nepričakovana, če privzemamo, da tematski vokali ne določajo ali odražajo skladenjskih lastnosti glagola.

Prvi del prispevka je namenjen identificiranju netožilniških glagolov, pri čemer omeniva nekatere obstoječe teste za slovenščino, obširneje opisane v Ilc in Marvin (2016), nato pa gradiva na testu za netožilniškost, ki ga za bosanščino/hrvaščino/srbščino predlaga Aljović (2000). V drugem delu prispevka se osredotočiva na razvrstitev identificiranih glagolov v tematske skupine. Pokaževa, da spada kar polovica netožilniških glagolov v skupino e/i, medtem ko se v največji skupini, tj. a/a in i/i, ki ju Marvin (2002) opiše kot privzeti tematski skupini v slovenščini, ne uvrsti noben od netožilniških glagolov. Te ugotovitev kažejo, da je za e/i ustrežnejša analiza, ki predlaga, da gre za besedotvorni morfem.

¹ Delo je nastalo v okviru projekta *Glagol v hiperprostoru: medsebojno vplivanje med prozodijo, morfologijo in semantiko v zahodnih južnoslovanskih glagolih*, ki ga sofinancirata Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije ARRS (N6-0113) in Avstrijski sklad za znanost FWF (I 4215).

2 Netožilniški glagoli

Znano je, da se glagoli razlikujejo glede na število argumentov, ki jih prejmejo. Tako v slovenščini kot tudi nasploh lahko ločimo med prehodnimi in neprehodnimi glagoli. Vendar pa podrobnejši pregled pokaže, da tudi sami neprehodni glagoli niso enotna skupina. Že leta 1979 je namreč David Perlmutter v jezikoslovje vpeljal pojem *netožilniškost* in predlagal netožilniško hipotezo, na osnovi katere je med neprehodnimi razlikoval netožilniške stavke in predikate od neergativni stavkov in predikatov. Samo razpravo je od stavkov oz. predikatov h glagolom v okviru vezalno-navezovalne teorije premaknil Burzio (1986). Na osnovi netožilniške hipoteze lahko namreč razlikujemo med različnimi vrstami neprehodnih glagolov – neergativni glagoli so neprehodni glagoli z zunanjim argumentom (ki mu je pripisana udeleženska vloga vršilca), medtem ko netožilniški glagoli nimajo zunanjega, pač pa le notranji argument (v tem pristopu na ravni globinske zgradbe), ki na ravni površinske zgradbe napreduje na mesto osebka. Pri tem je na ravni pomena očitna razlika med osebki teh glagolov. Kot že omenjeno, je ta pri neergativnih glagolih vršilec (prototipičen neergativen glagol je *plesati*), medtem ko je pri netožilniških ta najbližje prizadetemu (npr. *potoniti*).

Poleg razlikovanja v osebkih teh glagolov se neprehodni glagoli sistematično razlikujejo tudi na osnovi nekaterih drugih lastnosti (npr. v italijanščini sopojavitev z naslonko *ne*, gl. Burzio (1986)), ki lahko služijo tudi kot test same netožilniškosti, pri čemer imajo različni jeziki različne teste za netožilniškost. Tako se ti glagoli v nekaterih germanskih in romanskih jezikih med drugim razlikujejo po izbiri pomožnega glagola, kot je v naslednjem primeru pokazano za italijanščino – ob neergativem glagolu se pojavi pomožni glagol *avere* 'imeti', medtem ko je ob netožilniškem glagolu pomožni glagol *essere* 'biti'. Kot nakazujeta prevoda primerov, takšne razlike v slovenščini ne najdemo.

(1)	Anna	ha	ballato.
	Anna	imeti.3.ED	plesati. PRETEKLI DELEŽNIK
	»Anna je plesala.«		
(2)	Anna	è	arrivata.
	Anna	biti.3.ED	prispela. PRETEKLI DELEŽNIK
	»Anna je prispela.«		

To pa seveda odpre vprašanje ustreznega testa za netožilniškost v slovenščini, ki ga med drugim naslovita tudi Ilc in Marvin (2016).

2.1 Netožilniški glagoli v slovenščini

Vprašanje ustrezne diagnostike za netožilniške glagole v slovenščini sta v preteklosti izčrpnost naslovila Ilc in Marvin (2016), ki omenita tako teste, ki jih na slovenski jezik ne moremo aplicirati (npr. zgoraj opisan test s pomožnim glagolom), kot teste, ki nam lahko pomagajo določiti netožilniške glagole. Tako se kot najuspešnejši test izkaže test z deležniškimi polstavki, ki ga sicer opiše že Marvin (2003). Izkaže se namreč, da se v slovenščini v deležniških polstavkih lahko pojavi le deležnik na -n/t prehodnih glagolov (zaradi česar je slovničen primer (3a) in neslovnichen primer (4a)) ter deležnik na -l netožilniških glagolov (kakršnen je glagol *ostareti* v (4b)). Če se v deležniškem polstavku pojavi deležnik na -l prehodnega glagola, (3b), ali deležnik na -n/t netožilniškega glagola, (4a), je primer neslovnichen.

- (3) a. Otroci, prikazani v primeru, so povsem izmišljeni.
- b. *Otroci, prikazali v primeru, so povsem izmišljeni.
- (4) a. *Ljudje, ostarjeni v prejšnjem stoletju, so danes v pokoju.
- b. Ljudje, ostareli v prejšnjem stoletju, so danes v pokoju.

Na osnovi tega testa Ilc in Marvin (2016) določita kar 52 netožilniških glagolov. Gre za najboljše doslej objavljeni seznam netožilniški glagolov v slovenščini, ki pa na žalost ni ustvarjen na osnovi korpusa, na kar opozorita tudi avtorja (Ilc in Marvin 2016: 149). Za določevanje netožilniškosti je v tem primeru namreč odločilen kontekst oz. osebki, ob katerem se glagol pojavi. Ključen kontrast prikaže naslednji primer (povzeto po Ilc in Marvin 2016: 150, (5)):

- (5) a. Voda, pritekla iz izvira, je mrzla.
- b. *Fant, pritekkel iz šole, je moj brat.

V teh primerih se glagol *priteči* pojavi v netožilniški rabi ob neživem osebku, (5a), in ob živem osebku, ki je vršilec dejanja (neergativna raba v (5b)). To pomeni, da se s tem testom pravzaprav vrnemo k prvotnemu razumevanju netožilniškosti pri Perlmutterju, saj je netožilniškost določena na ravni stavka in ne samega glagola. Prav to pa predstavlja težavnost tega testa – test deluje na osnovi sodb govorcev, pri čemer je ključen dejavnik kontekst, v katerem se pojavi glagol, same sodbe pa so relativno zapletene. Tako se zdi, da govorniki težko razlikujejo med eno in drugo rabo in primere pogosto sodijo različno ob različnih priložnostih. To pa pomeni, da se moramo vprašati, ali lahko za slovenščino najdemo primernejši test.

Preden se lotimo novega testa za slovenščino, velja opozoriti še, da to ni edini test, ki ga za slovenščino opišeta Ilc in Marvin (2016). Avtorja namreč pokažeta, da sta dobra kandidata tudi test, ki ga za ruščino predlaga Schoorlemmer (2004) in test z izglagolskimi vršilci. Prvi test temelji na opazki, da je mogoče sekundarno nedovršen glagol izpeljati iz neprehodnega dovršnega glagola le, če je ta netožilniški. Tako npr. glagol *izpareti* lahko nastopi v deležniškem polstavku (*Voda, izparela iz lonca, je zameglila ogledalo*), iz njega pa lahko tvorimo tudi sekundarno nedovršno obliko (*izparevati*). Drugi test temelji na literaturi, ki pokaže, da na osnovi netožilniških glagolov ne moremo tvoriti izglagolskih samostalnikov s pomenom vršilca. Tako lahko v slovenščini tvorimo *pisec* iz *pisati*, *plesalec* iz *plesati*, ne pa tudi **izparelec* iz *izpareti* (za več o tvorbi izglagolskih vršilcev, gl. Marvin 2002). Podrobneje se tema testoma ne bomo posvečali, saj sta natančna opisa obeh (in njune pomanjkljivosti) podana v Ilc in Marvin (2016). Vsekakor pa je treba izpostaviti, da noben od testov, opisanih v Ilc in Marvin (2016), ni brez težav, zaradi česar je prav, da skušamo iskati nove načine diagnosticiranja netožilniških glagolov v slovenščini.

2.2 Test z deležniki v levem prilastku (Aljović 2000)

Že je znano, da se lahko deležniki, tj. deležniki stanja (Toporišič 1992: 22, za predlog analize v okviru razpršene morfologije gl. Marvin 2003), rabijo tudi v nizu obsamostalniških (tj. atributivnih) pridevnikov, pri čemer se deležniki v nizu pridevnikov pojavijo med pridevniki za barvo in pridevniki, ki izražajo izvor (Toporišič 2004: 559), kot je ponazorjeno v primeru (6). Z drugimi besedami, to pomeni, da lahko v slovenščini deležnike najdemo na mestu levega prilastka, kot pokažejo naslednji primeri.

- (6) Rdeča *zarjavela* angleška posoda je romala v smeti.
- (7) a. [Popisana knjiga] leži na mizi.
b. *[Popisala knjiga] leži na mizi.
- (8) a. *[Izgorjeni odrasli] ležijo na plaži.
b. [Izgoreli odrasli] ležijo na plaži.

Primeri v (7) in (8) hkrati kažejo relevantno razliko med netožilnikimi glagoli in prehodnimi glagoli, ki jo sicer na osnovi bosanščine/hrvaščine/srbščine (BHS) prva opazi Aljović (2000). Aljović (2000) namreč pokaže, da se v BHS na mestu atributivnih pridevnikov lahko pojavijo zgolj deležniki na -l, izpeljani iz dovršnih netožilniških glagolov, (9), ali deležniki na -n/t prehodnih glagolov, (10). Na tem

mestu sicer ne moremo najti deležnikov, tvorjenih iz neergativnih glagolov (ne glede na tip deležnika), (11). Primeri pokažejo, da to drži tako za BHS kot za slovenščino.

(9)	*padnu- t-i / *pad-en- i / (slovenščina)	pa-l-i pad-l-i	anđeli angeli	(Aljović 2000: 4, (3a))	(BHS)
(10)	napisa- n-i / napisa- n-i / (slovenščina)	*na-pisa- l-i *na-pisa- l-i	članci članki	(Aljović 2000: 4, (3b))	(BHS)
(11)	*telefonira- n-i / *telefonira- l-i gosti *telefonira- n-i / *telefonira- l-i gostje (slovenščina)			(Aljović 2000: 5, (5b))	(BHS)

Kot izpostavi Aljović, je pri tem testu ključno to, da pasivna morfologija (tj. -n/t) nikoli ni kompatibilna z netožilniškimi glagoli. Prav to nekompatibilnost lahko uporabimo za določevanje netožilniškosti.²

Za naše potrebe je prednost opisanega testa to, da ga lahko apliciramo na korpusne podatke, kot kaže naslednja sekcija.

3 Rezultati testa z deležniki stanja v levem prilastku

Aplikacija v razdelku 2.2 opisanega testa za netožilniškost je mogoča zaradi pridevniške narave teh deležnikov, ki se sicer uvrščajo med pridevniške besede ravno zato, ker so del levega prilastka (Toporišič 2004: 319). Za razliko od preteklega deležnika na -l, se ti namreč pregibajo kot pridevniki, tj. dobijo tipične pridevniške končnice, kar pomeni, da lahko v korpusu poiščemo deležnike s pridevniško končnico. Za potrebe tega članka je bila izbrana končnica *-ih*, značilna za roditeljski in mestnik dvojine/množine. Konkretnije, s pomočjo spletnega konkordančnika *NoSketch Engine* smo v slovenskem referenčnem korpusu Gigafida 2.0 iskali niz **lih*, in sicer zgolj za enote, ki se v korpusu pojavijo več kot tridesetkrat. Pridobljeni seznam zadetkov je bil nato ročno pregledan.

² Aljović (2000) sicer predlaga še tri druge teste, in sicer test s *k*-premikom iz samostalniške zveze, test na podlagi asimetrije v dosegu in test na osnovi neosebne pasivne konstrukcije. Na žalost teh testov ne moremo aplicirati na slovenščino. *K*-premik iz samostalniške zveze je v slovenščini namreč nesprejemljiv oz. zgolj izjemno marginalno sprejemljiv (npr. **Kateri je prvi prišel [ti študent]?*), več o tem pojavu v slovenščini nasploh in v primerih z netožilniškimi glagoli sicer Stepanov, Mušič in Stateva (2018)), prav tako so nesprejemljive neosebne pasivne konstrukcije iz vseh neprehodnih glagolov (**na tej postelji je bilo dobro spano*). Težave so tudi s testom z dosegom, saj slovenščina ne izkazuje enakih asimetrij kot BHS, vendar ta test zaradi omejitev s prostorom v tem članku pušča ob strani.

Na osnovi ročne obdelave pridobljenih zadetkov so bili s pridobljenega seznama izločeni primeri, pri katerih ne moremo trditi, da so izpeljani iz glagolov, npr. *predebelib* ali *steklib*,³ medtem ko so bili zadetkom, ki so bili izpeljani iz glagolov, pripisani ustrezni glagoli v nedoločniku. Na osnovi tega postopka je bilo določenih 111 netožilniških glagolov.

Zavoljo točnosti je bil s pomočjo pridobljenih glagolov izveden tudi test z deležniškim polstavkom, opisan v razdelku 2.1. Ta je razkril tri problematične primere, in sicer *gniti*, *vreti* in *napredovati*, ki se jim posvetiva v naslednjem razdelku.

3.1 *Gniti*, *vreti* in *napredovati* ter omejitve opisanega testa

Ena izmed omejitev testov netožilniškosti je, da ti delujejo zgolj za dovršne glagole.⁴ Primerjamo lahko dovršni glagol *izpareti* in njegov nedovršni par *izparevati* in njuno obnašanje glede na test z deležniškimi polstavki in atributivno rabo deležnikov:

- (12) a. Voda, izparela iz lonca, je mazala ogledalo.
 b. *Voda, izparevala iz lonca je mazala ogledalo.
- (13) a. Izparela voda je mazala ogledalo.
 b. *Izparevala voda je mazala ogledalo.

Na omejitev sicer opozorita tako Ilc in Marvin (2016) kot tudi Aljović (2000) in Marvin (2003), ki prav na osnovi tega trdi, da nedovršni glagoli niso netožilniški glagoli, medtem ko Toporišič (1992: 22) omeni, da so nedovršni deležniki stanja v slovenščini redki, pri čemer med tistimi na -l omeni *gnil*, *čil*, *vrel*, *svetel* in *kisel*. V literaturi se sicer pojavlja tudi drug vidik, in sicer, da je odločilen faktor teličnost in ne nedovršnost (npr. Cetnarowska 2002).

Ne glede na to ali je za neslovničnost kriva teličnost ali nedovršnost, je zlasti zanimivo, da so glagoli, ki ne opravijo testa z deležniškim polstavkom, (14)–(16), nedovršni (in atelični):

³ Ni namreč jasno, ali gre za pridevnik v pomenu »ki ima steklino« (SSKJ2) ali dejansko izpeljavo iz glagola *steži*, ki vsaj v nekaterih kontekstih lahko vodi v netožilniško rabo:

(i) Voda, stekla po mizi, je curljala na tla.

⁴ Omejitev je tudi, da testi ne delujejo z netožilniškimi glagoli s *se*, na kar za test, opisan v sekciji 2 opozorita tudi Ilc in Marvin (2016). Za več o tvorjenju netožilnikov s *se*, gl. Grahek (2002).

(i) *Vrata, odprla se nastezaj, butajo ob zid.

(ii) *Odpra se vrata butajo ob zid.

- (14) a. Gnilo zelenjavo smo vrgli v smeti.
 b. *Zelenjavo, gnilo v košari, smo vrgli v smeti.
- (15) a. Vrelo vodo smo ponovno ohladili na sobno temperaturo.
 b. *Vodo, vrelo na štedilniku, smo ponovno ohladili na sobno temperaturo.
- (16) a. Napredovalih oblik raka ne zdravijo.
 b. *Oblik raka, napredovalih do te mere, ne zdravijo.

Pregled korpusnih zadetkov s pridevniško rabljenim deležnikom *napredoval* kažejo, da gre za zveze s samostalniki *rak*, *bolezen*, *tumor* ... To rabo zazna tudi SSKJ2, ki ob tej možnosti omenja tudi povsem nepričakovano obliko *napredovan*. Zdi se torej, da gre za leksikalizirani obliki. Zaradi tega in zaradi neslovničnosti primerov, kot je (16b), je oblika *napredoval* izpuščena iz nadaljnje analize.

Prav tako problematična se zdi samostalniška zveza z *gnil*, kakršna je *gnilo sadje*. Na prvi pogled bi lahko rekli, da gre v tem primeru za neizpeljan pridevnik, vendar govori proti temu glagol *gniti*. Tako kot v paru *debel*, *debeleti/debeliti*, bi namreč pričakovali, da bi se pridevnik v glagolu ohranil v celoti, vendar glagolov **gnileti* ali **gniliti* ni. Problematičen pa je seveda tudi glagol *vreti*, saj je ta lahko rabljen tudi prehodno (npr. *vodo vremo na štedilniku*), zaradi česar je še toliko bolj presenetljivo, da se lahko deležnik na -l tega glagola rabi tudi kot pridevnik. Glagola *gniti* in *vreti* iz nadaljnje razprave izpuščena, saj ne opravita obeh testov.

V nadaljevanju je tako obravnavanih 108 netožilniških glagolov v slovenščini.

4 Netožilniški glagoli in tematski vokali

S pomočjo testa v Aljović (2000) je bilo identificiranih 108 netožilniških glagolov, ki jih lahko razvrstimo v skupine na osnovi tematskih vokalov. Pri tem pa je treba tako natančneje opisati pojem tematski vokal kot določiti skupine tematskih vokalov v slovenščini.

4.1 Tematski vokali

Če v tradicionalnem slovenskem jezikoslovju običajno govorimo o glagolskih priponah (gl. npr. Toporišič 1992), se je v okviru tvorbene slovnice uveljavilo poimenovanje tematski vokali, in sicer zgolj za za prvotne enomorfemske glagolske pripone, medtem ko se drugotne pripone (npr. *-ova-*) obravnavajo ločeno. Tematski vokali tako zaznamujejo del glagola, ki načeloma povezuje koren s končnico (*kuh-a-*

t) in določajo spregatev glagola. Eno izmed perečih še odprtih jezikoslovnih vprašanj pa je, kakšen je status tematskih vokalov (tj. ali so na primer samostojni morfemi). Za nedaven pregled problematike gl. Oltra-Massuet (2020).

V teorijah, ki privzemajo, da imajo besede skladijsko strukturo, kakršna je npr. razpršena morfologija,⁵ je pojavitev tematskega vokala običajno povezana s prisotnostjo funkcijske projekcije (pa naj bo to glagolsko jedro v^0 , vidsko jedro Asp^0 ali načinovno jedro $Voice^0$), medtem ko se glede same narave tega elementa mnenja razlikujejo. Nekateri avtorji, npr. Embick (2010), Oltra-Massuet (1999), predlagajo, da so (pravi) tematski vokali zgolj okrasni elementi, vstavljeni na glasovni ravni (tj. post-skladijsko). V ta vidik lahko uvrstimo tudi predlog v Marvin (2002), saj ta predlaga, da je tematski vokal del morfologije, ki ne nosi nikakršne skladijske informacije in ne da nikakršnega prispevka k pomenu, pač pa se pojavi zgolj zaradi morfoloških razlogov in je del slovnične morfološke oblike besed v slovenščini in drugih jezikih (Marvin 2002: 95). Drugi avtorji, npr. Svenonius (2004) za slovanske jezike, predlagajo, da imajo tematski vokali tudi svojo funkcijo, npr. koren kategorizirajo kot glagol. Še več, nekateri avtorji prav na osnovi slovanskih jezikov pokažejo, da tematski vokali odražajo npr. argumentno strukturo glagolov, gl. npr. Jabłońska (2007), Arsenijević (2020).

Vprašanje je torej, ali nam lahko slovenski podatki pomagajo pri analizi tematskih vokalov – če ti ne nosijo skladijskih informacij, lahko pričakujemo, da bomo našli netožilniške glagole v vseh skupinah tematskih vokalov, če pa imajo svojo funkcijo, ki je povezana tudi z argumentno strukturo, lahko pričakujemo, da bo njihova distribucija omejena.

4.1.1 Skupine tematskih vokalov v slovenščini

Preden prikažemo distribucijo netožilniških glagolov po skupinah tematskih vokalov, se moramo za trenutek pomuditi pri samih skupinah tematskih vokalov oz. pri vprašanju, koliko in katere tematske skupine lahko najdemo v slovenščini. V literaturi lahko najdemo več mogočih razvrstitev. Tako Toporišič (2004) določi pet skupin na osnovi sedanjika in štiri na osnovi nedoločnika, pri čemer pa ne predstavi

⁵ Razpršena morfologija (ang. *Distributed Morphology*) je pristop v okviru tvorbene slovnične, ki predlaga, da besede, ki vstopajo v skladnjo, niso shranjene v leksikonu, pač pa je funkcija, ki jo opravlja leksikon, razpršena. Same besede so sestavljene v skladnji, pri čemer jim je fonološka oblika pripisana šele po opravljenih skladijskih operacijah. Za pregled gl. npr. Bobaljik (2017).

končnega seznama možnih kombinacij, vendar je iz besedila jasno, da slovenščina ne premore 20 tematskih skupin. Podobno Herrity (2006) opiše sklanjatve na osnovi tematskih vokalov v osebnih glagolskih oblikah (ki jih na osnovi razprave lahko povežemo s tematskimi vokali v nedoločniku). Marvin (2002) glagole klasificira na osnovi tematskih vokalov v nedoločniku, medtem ko različico tematskega vokala v osebnih oblikah izpelje s pomočjo pravil, Šekli (2010) pa klasificira glagole na osnovi kombinacij tematskih vokalov v nedoločniku in sedanjiku. V tem prispevku glagole klasificiramo tako kot Šekli (2010), a z nekaterimi manjšimi razlikami v samih skupinah tematskih vokalov.

Skupine tematskih vokalov, ki so privzete v članku, so določene na podlagi nedoločnika in spregatvenega vzorca osebne glagolske oblike (pri čemer so iz razprave izključeni glagoli *imeti*, *biti* in *iti*). Na podlagi tega je privzetih 10 skupin glagolov, in sicer (prvi vokal se nanaša na glagol v nedoločniku, drugi na tematski vokal v osebi glagolski obliki, v oklepaju je pripisan primer glagola v skupini): a/a (*kuhati/kuham*), i/i (*pažiti/pažim*), e/i (*cveteti/cvetim*), ni/ne (*kihniti/kihnem*), e/e (*vreti/vrem*), a/je (*vezati/vežem*), a/e (*prati/perem*), a/i (*spati/spim*), 0/e (*teči/tečem*), 0/ne (*stati/stanem*).

4.2 Netožilniški glagoli po skupinah

Naslednja tabela povzema distribucijo glagolov po skupinah tematskih vokalov v slovenščini.

Tabela 1: Distribucija netožilniških glagolov glede na skupine tematskih vokalov

Tematska skupina	e/i	0/e	ni/ne	e/e	0/ne	a/je	a/a	a/e	a/i	i/i
Število netožilniških glagolov (od 108)	58	22	17	6	5	0	0	0	0	0
Odstotek netožilniških glagolov	53,70 %	20,37 %	15,74 %	5,55 %	4,63 %	0	0	0	0	0

Vir: raziskava avtorjev

Iz tabele je razvidno, da spada kar polovica netožilniških glagolov v skupino e/i, medtem ko se v največji skupini, tj. a/a in i/i,⁶ ki ju Marvin (2002) opiše kot privzeti tematski skupini v slovenščini, ne uvrsti noben od netožilniških glagolov. Vsekakor pa je dejstvo, da spada v skupino e/i toliko netožilniških glagolov v slovenščini, skladno z ugotovitvijo v Grahek (2002), ki sicer opiše alternacijo i z e (oz. v zgoraj opisanem sistemu, iz skupine i/i v e/i, npr. iz *pordečiti/pordečim* v *pordečeti/pordečim*) kot enega od načinov detranzitivizacije v slovenščini.

4.2.1 Pomen podatkov

V sekciji 4.1 je bilo zastavljeno vprašanje, ali nam lahko slovenski netožilniški glagoli pomagajo pri analizi tematskih vokalov. Pri tem smo na podlagi teorije, ki izhaja iz tematskih vokalov kot čisto morfoloških oznak, ki ne nosijo skladenjskih informacij, pričakovali, da bomo našli netožilniške glagole v vseh skupinah tematskih vokalov. Tabela 1 kaže, da to ne drži, saj je več kot pol netožilniških glagolov v skupini e/i. To pomeni, da ima vsaj en par tematskih vokalov, tj. e/i, potencialno funkcijo, ki je povezana z argumentno strukturo. Vendar hkrati ne moremo trditi, da to drži za vse skupine tematskih vokalov. Če bi bilo to res, potem bi pričakovali, da se bodo glede na argumentno strukturo enovito obnašali tudi npr. vsi glagoli v skupinah a/a ali i/i, vendar ni težko najti glagolov iz teh skupin, ki dobijo bodisi enega (*upati, skočiti* – oba glagola sta sicer neergativna), dva (*kuhati, kupiti*) ali tri argumente (*dati, podariti*). Če povzamemo, podatki kažejo, da vsaj nekateri tematski vokali (tj. e/i) v slovenščini odražajo tudi argumentno strukturo, medtem ko to ne drži nujno za vse skupine (a/a ali i/i). To pomeni, da ne moremo podati trdnih argumentov za eno ali drugo analizo *vseh* tematskih vokalov (gl. 4.1).

Ker lahko na osnovi predstavljenih podatkov sklenemo, da vokali, ki v slovenščini določajo spregatvene vzorce, niso homogena skupina, je treba nakazati tudi novo analizo teh vokalov v slovenščini. Pri tem se nam ni treba odmakniti od predlogov analize tematskih vokalov, opisanih v 4.1, podatki namreč kažejo, da lahko e/i ustrezneje analiziramo kot besedotvorni morfem, ki je tesno povezan z argumentno strukturo glagola, medtem ko sta a/a in i/i prava tematska vokala, tj. okrasna

⁶ Da gre za največji tematski skupini, je ocenjeno na osnovi baze podatkov WeSoSlaV, nastale v okviru projekta Glagol v hiperprostoru: medsebojno vplivanje med prozodijo, morfologijo in semantiko v zahodnih južnoslovanskih glagolih. Baza podatkov namreč zajema 3000 najpogostejših glagolov v slovenščini, ki so med drugim anotirani tudi na osnovi tematskih vokalov. Na osnovi tega je bilo ugotovljeno, da spada v skupino a/a skoraj 35 %, v skupino i/i pa skoraj 29 % slovenskih glagolov, medtem ko se preostala tretjina glagolov razvrsti med ostalih 8 skupin.

elementa, ki sta vstavljena post-skladenjsko (in tako nista neposredno povezana s skladenjskimi lastnostmi oz. pomenom glagola).⁷ Hkrati pa velja opozoriti, da tudi pravi tematski vokali posredno odražajo skladenjsko strukturo. Prav na osnovi netožilniških glagolov, obravnavanih v tem prispevku, lahko na primer vidimo, da se privzeta tematska vokala a/a in i/i, vstavljata v kontekstih, ki *ne vključujejo* netožilniških glagolov.

5 Sklep

V središče prispevka so postavljeni netožilniški glagoli in njihova distribucija po desetih skupinah tematskih vokalov v slovenščini. Na osnovi testa z deležniki stanja v levem prilastku je bil oblikovan nabor netožilniških glagolov, ki se primarno uvrščajo v tematsko skupino e/i, medtem ko se v skupini a/a in i/i ne uvrsti noben netožilniški glagol. Na podlagi teh ugotovitev predlagava, da tematski vokali v slovenščini ne tvorijo homogene skupine. Nekateri so najboljše analizirani kot besedotvorni morfemi s skladenjsko funkcijo (npr. e/i), medtem ko so drugi vstavljani samo zaradi morfoloških omejitev in lahko skladenjsko strukturo izražajo le posredno (npr. a/a in i/i). Zdi se, da je smiseln korak k razumevanju strukture glagola nadaljnje pregledovanje lastnosti drugih skladenjsko definiranih skupin glagolov (npr. dovršni : nedovršni glagoli) in opazovanje potencialnih korelacij s tematskimi vokali tako v slovenščini kot nasploh.

Literatura

- Nadira ALJOVIĆ, 2000: Unaccusativity and aspect in SerBoCroatian. *ConSOLE VIII ProceedIngs*. Ur. Christine Czinglar, Katharina Köhler, Erica Thrift, Erik Jan van der Torre in Malte Zimmermann. Leiden: SOLE. 1–15.
- Boban ARSENIJEVIĆ, 2020: *How arbitrary/deterministic is the thematic vowel assignment? Quantitative insights from Serbo-Croatian*. Predavanje v okviru kolokvija Slavic Linguistics Colloquium (27. november 2020, <https://sites.google.com/view/slavlingcoll>).
- Boban ARSENIJEVIĆ, Katarina GOMBOC ČEH, Franc MARUŠIČ, Stefan MILOSAVLJEVIĆ, Petra MIŠMAŠ, Jelena SIMIĆ, Marko SIMONOVIĆ, Rok ŽAUCER, v pripravi: *WeSoSlav: Database of the Western South Slavic verbal system*.
- Jonathan D. BOBALJIK, 2017: Distributed morphology. *Oxford research encyclopedia of linguistics*. Ur. Mark Aronoff. Oxford: Oxford University Press. Dostop 28. 1. 2022 na <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780199384655.013.131>
- Luigi BURZIO, 1986: *Italian Syntax: A Government-binding Approach*. Dordrecht: Reidel.
- Božena CETNAROWSKA, 2002: Adjectival past-participle formation as an unaccusativity diagnostic in English and in Polish. *Morphology 2000: Selected papers from the 9th morphology meeting, Vienna*,

⁷ Predlog analize skupine e/i je sicer podan v Simonović in Mišmaš (2022).

- 24–28 February 2000. Ur. Sabrina Bendjaballah, Wolfgang U. Dressler, Oskar E. Pfeiffer in Maria D. Voecikova. Amsterdam: John Benjamins. 59–72.
- David EMBICK, 2010: *Localism versus globalism in morphology and phonology*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Gigafida 2.0, korpus pisne standardne slovenščine*. Dostop 28. 1. 2022 na: <https://viri.cjvt.si/gigafida/>
- Sabina GRAHEK, 2002: Alternating unaccusative verbs in Slovenian. *Leeds Working Papers in Linguistics and Phonetics* 9. Ur. Diane Nelson. Leeds: University of Leeds. 57–72.
- Peter HERRITY, 2000: *Slovene: A comprehensive grammar*. London, New York: Routledge.
- Gašper ILC, Tatjana MARVIN, 2016: Unaccusatives in Slovenian from a cross-linguistic perspective. *Formal Studies in Slovenian Syntax. In honor of Janez Orešnik*. Ur. Franc Marušič in Rok Žaucer. Amsterdam: John Benjamins. 145–166.
- Patrycja JABLONSKA, 2007: *Radical decomposition and argument structure*. Doktorska disertacija, Tromsø: CASTL/University of Tromsø.
- Tatjana MARVIN, 2002: *Topics in the stress and syntax of words*. Doktorska disertacija, Massachusetts: MIT.
- Tatjana MARVIN, 2003: Past participles in reduced relatives: A cross-linguistic perspective. *Linguistica* 47, 141–160.
- Maria Isabel OLTRA-MASSUET, 1999: *On the notion of theme vowel: A new approach to Catalan verbal morphology*. Magistrska naloga. Massachusetts: MIT.
- Maria Isabel OLTRA-MASSUET, 2020. Conjugation Class. *Oxford Research Encyclopedia of Linguistics*. Oxford: Oxford University Press. Dostop 28. 1. 2022 na <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780199384655.013.545>
- David PERLMUTTER, 1978: Impersonal passives and the unaccusative hypothesis. *Proceedings from the Fourth Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*. Ur. Jeri J. Jaeger, Anthony C. Woodbury, Farrell Ackerman, Christine Chiarello, Orin D. Gensler, John Kingston, Eve E. Sweetser, Henry Thompson in Kenneth W. Whistler. Berkeley: University of California, Berkeley. 157–89.
- Maaïke SCHOORLEMMER, 2004: Syntactic unaccusativity in Russian. *The Unaccusativity Puzzle: Exploration of the Syntax-Lexicon Interface*. Ur. Artemis Alexiadou, Elena Anagnostopoulou in Martin Everaert. Oxford: Oxford University Press. 207–242.
- Marko SIMONOVIČ, Petra MIŠMAŠ, 2022: Lowest theme vowels or highest roots? An ‘unaccusative’ theme-vowel class in Slovenian. *Glossa: a journal of general linguistics* 7/1.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika. Druga, dopolnjena in deloma prenovljena izdaja*. Dostop 8. 7. 2021 na www.fran.si
- Arthur STEPANOV, Manca MUŠIČ, Penka STATEVA, 2016: Two (non-) islands in Slovenian: a study in experimental syntax. *Linguistics* 56/3, 435–476.
- Peter SVENONIUS, 2004: Slavic Prefixes and Morphology: An Introduction to the Nordlyd volume. *Nordlyd* 32.2, 177–204.
- Matej ŠEKLI, 2010: Oblikotvorje in jakostni naglas glagola v knjižni slovenščini. *Slovanstvo v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi*. Ur. Vera Smole. Ljubljana: ZIFF. 139–160.
- Jože TOPORIŠIČ, 1992: *Enciklopedija slovenskega jezika*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Jože TOPORIŠIČ, 2004: *Slovenska slovnica*. Četrta, prenovljena in razširjena izdaja. Maribor: Obzorja.

Unaccusative Verbs, Theme Vowels and Slovenian

We focus on unaccusative verbs and theme vowel classes in Slovenian to show the role of data from this language in formal linguistics, specifically in Distributed Morphology (for an overview see, for example, Bobaljik (2017)). That is, theme vowels that are often taken to be morphological markers that determine the morphological and phonological form of the verb, but that do not determine or reflect the syntactic or semantic properties of the verb. Rather, they determine the conjugation class of the verb (Oltra-Massuet 2020: 1). However, discussions on data from Slavic languages, e.g., Jabłońska (2007), Arsenijević (2020), have shown that there is some interaction of theme vowels with argument structure and verb meaning. We add data from Slovenian to the debate and focus on unaccusative verbs, i.e., a group of verbs with a homogeneous argument structure. We show that these behave surprisingly uniformly with respect to theme vowel classes.

Building on Aljović's (2000) work on Serbo-Croatian, we propose a new test for unaccusativity in Slovenian, complementing the previously proposed tests in Ilc & Marvin (2016). According to the test in Aljović (2000), if past participles are used as attributive adjectives, they are derived with the suffix -l for unaccusative verbs and the passive suffix -n/t for transitive verbs – we show the same holds for Slovenian (*pregore-l-ih* / **pregore-n-ih žarnic* 'burnt-out lightbulbs.GEN': *razbi-t-ih* / **razbi-l-ih žarnic* 'broken lightbulbs.GEN'), and use this to identify 111 seemingly unaccusative verbs from which we excluded an additional three, as they did not pass the previously proposed test with reduced relatives. Considering conjugation classes in contemporary Slovenian (that is combinations of theme vowels in finite and non-finite forms of verbs), we posit ten theme vowel classes. Focusing of the 108 unaccusative verbs, we show that these only fall into five theme vowel classes out of the existing ten, with the majority of them belonging to the e/i-class, indicating that not all theme vowel classes behave uniformly with respect to unaccusativity. Crucially, this is problematic for the view of theme vowels being completely separated from argument structure. We argue that conjugation class markers in Slovenian are not a homogeneous class. Whereas some of them have a clear syntactic correlate and are analysed better as derivational morphemes (e.g., e/i), others are inserted to satisfy a morphological condition and can realise a syntactic structure only indirectly (e.g., a/a and i/i).

